

אחרי "התרגיל" הרוסי, סין מחפשת חברים חדשים

גליה לביא | 31 במארס, 2022 | גיליון 1583

כשבועיים לפני הפלישה הרוסית לאוקראינה אירח נשיא סין, שי ג'ין-פינג, את הנשיא ולדימיר פוטין, בחסות אולימפיאדת החורף שנערכה בבייג'ינג. מופע האחדות הותר במערב רושם של התהוות ציר חדש מול ארצות הברית. אולם הפלישה הרוסית לאוקראינה ציירה במערב את סין כשותפה ל"ציר רשע", או לפחות כאחראית להמשך עמידתו. במאמר זה נבחנים לקחים אפשריים ממלחמת רוסיה-אוקראינה למדיניות החוץ הסינית והשלכותיהם על המזרח התיכון.

למרות האזהרות שהשמיעה מוסקבה וההיערכות המוקדמת של הכוחות הרוסים על גבולות אוקראינה, הפלישה הרוסית תפסה את העולם בהפתעה מסוימת, אם כי נטען כי לפחות מדינה אחת, סין, ידעה מראש על הכוונות הרוסיות. כשבועיים לפני הפלישה אירח נשיא סין, שי ג'ין-פינג, את הנשיא ולדימיר פוטין, בחסות אולימפיאדת החורף שנערכה בבייג'ינג. מופע האחדות הותר במערב רושם של ציר חדש, המתהווה אל מול ארצות הברית. בשונה מהטענות שלפיהן הנשיא שי ביקש/דרש מידידו הטוב פוטין לדחות את הפלישה עד לסיום האולימפיאדה, עד היום התרבו הערכות שלפיהן סין לא ידעה על הכוונות הרוסיות, בוודאי לא במלואן. יתרה מכך, נראה שבייג'ינג שגתה בהערכתה את המצב גם לאחר פרוץ המלחמה, ובעוד על הקרקע התותחים רועמים, סין מצאה עצמה בעיצומו של מאבק משל עצמה, על מעמדה כמעצמה אחראית, על המשך יחסיה עם אירופה וארצות הברית, וחשוב מכל - על תדמית ומעמד המפלגה הקומוניסטית השלטת בקרב הציבור הסיני.

ואכן, המלחמה העמידה את סין במצב בעייתי. מחד גיסא, זה לא מכבר חתמו נשיאי סין ורוסיה על [הסכמים](#) בשווי של 117.5 מיליארד דולר לאספקת גז ונפט במשך 25 שנים ויותר, תוך הצהרה על "ברית ללא גבולות", שעיקרה התנגדות לארצות הברית. מאידך גיסא, רוסיה הפרה ברגל גסה עקרונות סיניים מוצהרים, ביניהם שמירה על ריבונות ושלמות טריטוריאלית ואי-התערבות בענייניה הפנימיים של מדינה אחרת. אם תצא בייג'ינג נגד רוסיה לצד המערב, תתקשה להסביר את השינוי בקו הלוחמני שהיא מובילה נגד ארצות הברית, לצד טיפוח רגשות לאומניים בקרב תושביה. אם תתמוך ברוסיה, תסכן את יחסיה החשובים עם אירופה וארצות הברית וכן את מיתוג מעמדה כמעצמה אחראית שמקדמת שלום בעולם. ובמיוחד חוששת המפלגה הקומוניסטית של סין מסיכון מעמדה בבית.

ששת אלפים אזרחים סינים, רבים מהם סטודנטים, נלכדו באוקראינה לאחר שממשלתם לא קראה להם להתפנות מבעוד מועד. רק יום לאחר הפלישה קיבלו האזרחים הלכודים הנחיה להתפנות ולתלות על רכביהם דגל סין, בתקווה שצעד זה יסייע להם לצלוח בשלום את ההפצצות על שיירות הפליטים. מהר מאוד גילו הסינים הלכודים כי לא זו בלבד שהדגל אינו עוזר, אלא הוא אף מזהה אותם כאזרחיה של מדינה התומכת באויב הפולש. לפחד ולבלבול מהמלחמה התווספו עתה חששות מפני האזרחים האוקראינים שלא הסתירו את חוסר שביעות רצונם מהצהרות בייג'ינג. תלאותיהם של הסינים הלכודים באוקראינה לא הסתיימו כשהצליחו לעבור את הגבול, שכן שם מצאו שמדינתם העמידה לרשותם טיסות חילוץ, אך גובה עליהן מחיר יקר. את הפחדים, התלאות והכעסים מהמצב מעלים הפליטים הסינים לרשתות החברתיות בסין. חלקם תהו כיצד שולחת מדינתם סיוע הומניטרי של מיליוני דולרים למדינות אחרות בעוד אינה דואגת לאזרחיה שלה בעת משבר. אחרים ביקרו בגלוי את הממשלה בבייג'ינג, שלא יעצה לאזרחיה לעזוב לפני פרוץ המלחמה. אמנם לעת עתה, הצנזורה הסינית מצליחה להשתלט על הקולות הללו, אך האירוע כולו פוגע בבטן הרכה של המפלגה הקומוניסטית, החוששת מאוד ממחאה ציבורית בסין.

השלטון בבייג'ינג רואה ומפיק לקחים. לקח ראשון - לא ניתן לסמוך על רוסיה ועל פוטין, שגרר את סין לבוץ הנוכחי. לקח שני - המערב מאוחד וחזק, בוודאי יותר ממה שיוחס לו. אם היו לנשיא שי היסוסים בנושא, בשיחת הטלפון ביניהם פירט באזניו הנשיא בידן כיצד יפעל המערב גם נגד סין, בתרחישים מסוימים. לפיכך, הרעיון של ציר סיני-רוסי נגד ארצות הברית אינו אטרקטיבי לבייג'ינג כבעבר. מכאן עולה השאלה, מה תעשה סין בטווח הארוך? קשה לנבא, אך מעניין להיזכר מה עשתה סין בעבר. באמצע שנות ה-50 הורעו יחסי סין וברית המועצות בשל מחלוקות אידיאולוגיות, שהניעו את מאזן דו-דונג לשנות את מדיניות ה"הישענות על צד אחד", שאותה נקט מאז הקמת הרפובליקה העממית של סין ב-1949. אך ניתוק הקשרים עם מוסקבה לא הובילו את מאזן לפנות לארצות הברית כתחליף, אלא דווקא להתנער משתי המעצמות גם יחד ולפנות לצד שלישי - המזרח התיכון.

סין כיום אינה עוד סין של מאזן וגם המזרח התיכון השתנה. אך במובנים רבים, התנאים הנוכחיים באזור מספקים לסין כר פעולה נוח יותר מאשר בעבר. סין היא מעצמה כלכלית, שלה השקעות רבות באזור והיקף סחר משמעותי, הנמצא בעליה. היא מספקת למדינות המזרח התיכון הזדמנות לקחת חלק בחזון גלובלי בדמות "יוזמת החגורה והדרך" (BRI), ולחלקן מצטייר כמושך גם המודל השלטוני בבייג'ינג. חלק ממדינות האזור אף רואות בסין חלופה (גם אם חלקית) לארצות הברית, שמטרידה אותן בנושאי זכויות אדם ובאה אליהן בדרישות חדשות לבקרים בהקשר זה.

על רקע זה, פקידים סינים [סבורים](#) שהתלות ההדדית בין סין למזרח התיכון מתחזקת ואף צפויה לגדול, כשסין ניצבת בפני הזדמנויות חסרות תקדים באזור. יתרה מכך, לתחושתם, מדינות האזור "מביטות מזרחה" בעוד ההשפעה האמריקאית בו נחלשת. טענה זו מקבלת חיזוק לנוכח

העובדה שדרישות ארצות הברית להגביל השקעות סיניות נופלות על אוזניים ערלות במזרח התיכון. כך למשל, עסקאות לפרישת רשתות 5G של חברת Huawei הסינית נחתמו בערב הסעודית ובאיחוד האמירויות. בשתי בעלות ברית אלו של ארצות הברית קיימים או נבנים גם נמלים בשליטה סינית ולסין יש בהן השקעות רבות נוספות בתחומי האנרגיה, התשתיות וטכנולוגיות מתקדמות. לאחרונה סירבו ערב הסעודית ואיחוד האמירויות (פעמיים!) לבקשה ישירה של הנשיא ביידן להגביר את תפוקת הנפט כדי להפעיל לחץ נוסף על פוטין.

נראה שסין, המעוניינת ממילא לחזק את קשריה עם המזרח התיכון, עשויה לשאוב עידוד לעשות זאת ביתר שאת לאור תובנותיה ולקחייה מהמלחמה באוקראינה. מבחינת ישראל, שיחסייה עם חלק ממדינות ערב השתפרו מאוד לאחר חתימת 'הסכמי אברהם', מעורבות סינית גוברת באזור עשויה להיות הזדמנות לשיתופי פעולה בין חברות ישראליות לחברות סיניות במגוון פרויקטים אזוריים. מנגד, למצב החדש עלולים להתלוות גם סיכונים בשל שיתופי פעולה בין סין למדינות האזור במישור הצבאי, בין שבהקמת מפעלים לייצור טכנולוגיות צבאיות מתקדמות ובין שבשל נוכחות צבאית גוברת של סין עצמה, שתרצה להגן על אינטרסים שלה. בנוסף, שיתופי פעולה טכנולוגיים בין ישראל לסין, במישורין או בעקיפין דרך חברות מהמזרח התיכון, עלולים להיות פתח להעברת טכנולוגיה שתסכן את יחסי ישראל עם ידידתה הקרובה, ארצות הברית. לפיכך, כדאי לישראל לברור את תחומי שיתוף הפעולה האפשריים והרצויים עם סין ולעודד אותם, אמנם תוך החרגת התחומים הבעייתיים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט